

desclosos / --- / dexa la barca que rellisque y corra, / dexa que estime a Flordeneu son pit: / prou trobarà la barca bancs de *sorra*, / prou esculls trobarà son esperit / --- / ja rossola suau sobre l'argila, / ja 'l llahut se revinclia en lo sauló, / ja rellisca ---», *Canigó* III, 19c.

En l'ús popular avui hi ha una separació bastant neta, si no fins al grau de ser els únics mots, sí en el de ser els mots preferits en l'ús no condicionat: *sorra* és el mot corrent en cat. or. i almenys el gros del cat. occid. i del ross. (sense excloure'n l'Alguer), mentre que *arena* és el mot preferit, si no únic, des de l'Ebre al Sud i a les Illes. No sols a Bna. sinó a tota la costa de Llevant etc. *arena* és estrany a l'ús familiar: mai l'havia oït jo a Bna., ni a StPolM com anotava el 1925, amb aprovació dels pescadors; mentre «*sorra* és desconegut a les Balears», *BDLC* x, 19; desconegut, aclarim-ho, en el sentit d'arena, però encara popular, almenys a Menorca, per a la càrrega apesantidora dels vaixells, com ens ho mostra la codolada: «es mou una tal fortuna / desbaratada; / i jo, per sa Rouada / i Binimoti, / per *sorra* duia un bòtil / de Malvasia / ---» Camps Merc. (*Folk. Men.* I, 162) (és clar que hi ha metàfora contínua, i àdhuc floreig verbal, però en tot cas es tracta d'un home de mar... que va a la vela); igual diria jo del P. Val., on ja ho notem així en CROs: «*sorra*: la arena gruessa que se echa por lastre en la galera o navío ---» (*Vocab. Val.-Cast.* 1764, 216).

Els matisos difereixen poc o molt en cat. occid. (*arena* cap a l'Ebre) i en ross., però també en aquests dominis *sorra* és primordialment (en general únicament) una cosa del terreny; l'arena de la mar es diu o pot dir així en tots dos dominis, i en el del NE. potser s'aplica més especialment a la del fons de la mar: així al Barcarès, on parlant-me de la «fluviana» m'explicaven com «els peixos vénen a deixar els ous a la *súrā*» (1960).

També al NO. El mot segueix essent popular, i cosa del terrer, fins al Pallars; preguntant a Tor de Vall Ferrera «com dieu 'arena', això que hi ha vora el riu —*sóřa*» (1932); en les enquestes successives d'aquella zona vaig notar que no li donaven ben bé el sentit del cat. central: a l'alta vall de Cardós se sentia parlant de dins dels estanys, i a Tavascan l'informador concretà «*sóřa*: lo llot del fons dels estanys»; a Estaon m'ho contestaven a la pregunta 'llot', aclarint, però, que era una «terra molla i fina»; a Esterri de Cardós: «—No és 'llot', no: és 'arena', però no qualsevol sinó el pòsit que deixa la riuada —pòsit arenós?— sí, és clar» (1934). Benasc «*sorra*: arena y arcilla --- en las depresiones ---» (Ballarín).

Com es veu, amb aquests llocs ja ens acostem a l'estat de coses del gascó aranès i pirinenc i de l'Alt Aragó: a l'Alta Vall d'Aran *súra* és el 'xerri de les ovelles i cabres' (Arties etc.), i més avall això mateix es diu *saurā*.

En el sentit del llast nàutic el cat. ant. *saorra* va passar manllevat al cast. ZAHORRA 'llast', més tardà i molt menys difós que en la nostra llengua (DCEC, article al qual remeto per diversos detalls, sobretot cast. que no repetiré). El *DAut.* i Cuervo (*Obras Inéd.*,

p. 382) només el coneixen d'una llei d'Índies de 1681 que parla de «el lastre y *zaborra* que se sacare de los navíos»; les altres fonts i autors castellans només usen *lastre* (< germ. *blast* × *arrastrar*) o sigui el terme atlàntic (fr. *lest*, angl. *last*); i encara que Covarrubias (1611) diu que «*sorra*, quasi *saburra*, es la arena que se echa por lastre en la galera», ho fa només a títol de mot català, que ell havia après en el temps que visqué a València.

Es veritat que hi ha alguns descendents autòctons de SABURRA en el territori de llengua castellana, però estan limitats a la zona limítrofa de l'Est i del NE.: murc. *zaborra* «piedra pequeña» (GaSoriano), arag. *zaborra* «piedra pequeña y sin labrar» (Peralta, Bora), *zaborro* «aljezón», Torla *zaborreta* «piedra pequeña», Fiscal *zaborro* «id. en los caminos», Embun, Fiscal *zaborrado* «pedrada», Echo *zaborrero*, -*rredo* «chapucero» (A. Kuhn, *RLiR* XI, 107, 179, 220, 233); *thabóro* 'roc' Biescas de Gállego (1966); basc *zabor*, lab., a. i b.-nav., sul., ronc. *xabor*, lab. *zabor* «guijo, cascajo» (Schuch., *Bk. u. Rom.*, 37, 60), bilb. *saborra* «residuo, despojo, hez, desperdicio» (Arriaga), «poso o arenilla de las aguas sucias» (que Unamuno recorda de la seva infància a Bilbao, *RFE* VII, 352); i *zaborra* en el sentit de 'grava de carretera' s'estén a part d'Andalusia (DACEsp., p. 1925).

SABURRA era el nom llatí del llast de les naus, ja usat amb aquest caràcter per Cèsar i per Virgili en una comparació relativa a les abelles, que llenquen els grans de sorra (que troben a la mel o fàmec) tal com les barques es desfan del llast quan se senten insegures per la força de les onades: «et saepe lapillos / ut cymbae instabiles fluctu iactante *saburram* / tolent ---», *Georg.* IV, 195; el verb SABURRARE (< *sorrr* infra) 'carregar de llast' ja en Plaute.³

Seguí essent el nom mediterrani. L'it. *zavorra* amb aquest sentit (o d'altres que se'n deriven) ja figura en Dante (la «settima *zavorra*» el 7.è cercle de l'*Inferno* xxv, 142, rimant amb *corra* i *abborra*), i altres escriptors primerencs (avui sonaria amb z sonora segons Bertoni-Ugolini, *zavorra* Prati, *tsavorra* «més freqüent» Rohlfs, *ASNSL* CLXXVI, 142). *Saorna* ja figura en un Estatut venecià de 1255, *savornare* en Francesco de Barberino (S. XIII), *savorra* en un Estatut maltès de 1630 (i més documentació en Jal, 1316b, 1304), i també s. v. *sagorna*, *savora*, *zavorra*, *saornare*, -*nada*. Oc. ant. *saorra*, *savorra* 'llast' i també 'sorra, arena' (el primer ja en els Estatuts de Marsella i d'Arles, c. 1300, Jal, *saorrins* en un text antic d'Arles ib.), avui *sourro* 'arena' en el Grau d'Agde (*ARom.* XXI, 270).

En les altres llengües, com en castellà, hi ha en gran part manlleu. Ho és indubtablement el sd. logud. i campid. *saurra* «*zavorra*», però no pas del castellà com diu MLWagner (*DESDo.* II, 387), sinó evidentment del català antic: no sols per la raresa del mot en castellà, sinó perquè a Càller diuen *siurra*, i és clar que aquesta vacil·lació *sa/si-* només es pot comprendre a causa de la pronúncia *sóřā*, amb ə, del català oriental ant. En canvi és versemblant que *saurra* 'gebre' i *saur-rare* 'cobrir de gebre' («brina, ruguada») propi del log.